

cji teoretycznych oraz praktyki kulturowej w sferze życia politycznego; 4. określenie tendencji budowy społeczeństwa informacyjnego, a w nim wizji uprawiania polityki; 5. wskazanie nowych przestrzeni badania myśli społecznej, a w tym ich źródeł (korespondencji, prasy).

Prezentowana książka zasługuje na dużą uwagę znawców metodologii badań humanistycznych i społecznych, a zwłaszcza politologów. Ukazuje się w niej zderzenie się i jednocześnie otwartość na wartości tradycji badawczej oraz nowoczesności, wyrażającej się przede wszystkim w oswojaniu wzorów i modeli nauki anglosaskiej.

Andrzej Chodubski

Sylwia Mrozowska, *Lobbying a wyzwania regionalne w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2014, ss. 197 + 3 nlb.

W życiu instytucjonalnym współczesnego życia kulturowego szczególną nośność poznawczą ma instytucja lobbyingu. Rozumuje się przez nią zjawiska polityczne związane z mechanizmem wywierania wpływu na proces decyzyjny. W najszerszym rozumieniu jest to podejmowanie prób przez grupy interesu bądź jednostki wpływania na decyzje władzy państwowej, a też wywieranie presji politycznej zarówno na podmioty decyzyjne, jak i administracyjne w celu realizacji dążeń określonych grup interesu. Lobbying jest niezrządkiem utożsamiany i zamiennie stosowany w komunikacji kulturowo-cywilizacyjnej jako grupy interesu. Współcześnie ujawnia się on w układzie grupy powiązań instytucjonalnych, wyrażających się w przekazywaniu informacji istotnych dla budowy strategii i taktyki działania lobbyistów oraz istotnych z punktu widzenia jego rozstrzygnięć legislacyjnych. Lobbyista jest zwykle reprezentantem cudzych interesów; występuje w roli agenta.

W prezentowanej książce uwagę skupiono na ukazaniu mechanizmu lobbyingu publicznych grup interesu w przestrzeni regionalnej Unii Europejskiej. Wskazuje się, że lobbying jako narzędzie (strategia) grup interesu stanowi przejaw demokracji uczestniczącej. Jest specyficzną formą działania politycznego, rozumianego jako forma zachowań politycznych, polegających na

racjonalnym, celowym i dowolnym postępowaniu przedmiotu realizującego swoje potrzeby, interesy i wartości związane bezpośrednio lub pośrednio z władzą polityczną. Jego istotą jest przekonywanie, dostarczanie i pozyskiwanie informacji w celu promocji pewnych rozwiązań. Wskazuje się, że funkcjonowanie regionalnych grup interesu, w tym przedstawicieli regionalnych w Unii Europejskiej ma dwa ważne punkty wyjścia: cel działalności takich przedstawicielstw oraz specyfikę Unii Europejskiej, która przedstawiła pozytywne stanowisko wobec grup interesu w procesie stanowienia prawa i wpływa w istotnym stopniu na proces formowania się grup interesu, rolę, funkcje, strategie i taktyki tych grup, które dostosowują się do warunków unijnych, aby zachować szansę na osiągnięcie wytyczonego celu.

Istnieją trudności w określeniu efektów i skuteczności lobbyingu regionalnego. Jest on wprawdzie utrwaloną formą działania regionów na poziomie ponadnarodowym, ale tylko jednym z wielu sposobów realizacji interesów regionalnych w Brukseli. Równie ważne działania są podejmowane przez regiony na forum Komitetu Regionów czy w ramach struktur transgranicznych i międzynarodowych. Zaangażowanie polskich regionów w proces integracji europejskiej oraz lobbying polskich województw za pośrednictwem Biur Regionalnych nie rozwinęły jeszcze swoich największych możliwości. Wpływ na to ma wiele czynników: pozycja ustrojowa regionu w państwie unitarnym, doświadczenie w działaniu lobbyingu, posiadane zasoby finansowe, osobowe itp. (s. 8–9).

Jako główny cel poznawczy w pracy określono – zbadanie motywacji, warunków i czynników wpływających na tworzenie i funkcjonowanie przedstawicielstw regionalnych w Brukseli. Wykład podzielono na cztery rozdziały zatytułowane: 1. Lobbying; 2. Podziały lobbyingu w kształtowaniu europejskiej polityki regionalnej; 3. Proces lobbyingu w Unii Europejskiej; 4. Lobbying jako forma partycypacji politycznej. Wykład poprzedza wstęp, w którym wskazuje się na aktywność poznawczą problemu, cel i zadanie badawcze, stan badań oraz istotę różnych ustaleń badawczych.

Słusznie wskazuje się, że przyczyną grupowania się ludzi dla wspólnego działania jest jakiś interes – świadome dążenie do pewnego celu.

Dążenie to zakłada współdziałanie grupy ludzi, aby osiągnąć cel polityczny, ekonomiczny, społeczny, kulturowy, religijny itp. Osiągnięcie tych celów wymaga stosowania przez grupy interesu strategii organizacyjnych wobec politycznych kręgów decyzyjnych. Jedną z nich jest lobbying. Zauważa się, że działalność grup interesu stanowi kontrowersyjny temat z punktu widzenia praktyki życia społeczno-politycznego. W demokratycznych systemach politycznych tego rodzaju grupy to jeden z czynników konstytutywnych dynamicznego społeczeństwa pluralistycznego, uznaje się korzystny wpływ ich działania zarówno dla obywateli, jak i dla państwa, ale pomimo tego opinia publiczna w wielu państwach ocenia działalność grup interesu jako wyjątkowo negatywną.

W rozdziale pierwszym zaprezentowano analityczne kwestie: 1. Lobbying a demokracja; 2. Pojęcie, zakres, funkcje lobbyingu; 3. Rzecznictwo interesów regionalnych w procesie integracji europejskiej; 4. Władze regionalne jako podmiot polityki europejskiej. Charakteryzując elementy konstytucyjne nowoczesnego porządku demokratycznego wymienia się: 1. Wyraźnie określony podział i równowagę wad zarówno funkcjonalnych, jak i terytorialnych; 2. System różnic (ekonomicznych, naturalnych, terytorialnych, ideologicznych etc.) będących wyrazem pluralizmu politycznego i walki o władzę (upolitycznienie różnic). System mający strukturę instytucjonalną, normy, procedury, kanały regulujące postępowanie aktorów politycznych np. system wielopartyjny; 3. Parlament, ostateczny i sformalizowany depozytariusz władzy decyzyjnej, obowiązującej na terenie jego jurysdykcji (funkcjonalnej i terytorialnej) jako organ wyrazicielski wspólnej woli obywateli; 4. Władza wykonawcza otrzymująca swoje uprawnienia od obywateli w sposób bezpośredni (w wyborach) lub pośredni (na zasadzie zaufania parlamentarnego); 5. Ordynacja prawna i konstytucyjna, mająca za zadanie kontrolowanie przestrzegania podstawowych norm opartych na przyjętych zasadach, gwarantująca poszanowanie i stosowanie prawa i w tym celu wyposażenia w narzędzia interwencji i stosowania sankcji; 6. Środki własne i aparat administracyjny rozlokowany na określonym terytorium, poprzez który wyrażane są i wprowadzane w życie decyzje i dyspozycje wydane przez organy legislacyjne i rząd; 7. System sił zbrojnych policji, tajnych służb i zespołów ekspertów, zapew-

nijący każdemu z obywateli i całej społeczności bezpieczeństwo, ochronę i porządek publiczny; 8. Możliwość zapobiegania kryzysowi rządowemu, co przewidziano w drodze rozwiązania parlamentu, z odwołaniem się do elektoratu mającego wypowiedzieć się na temat składu i równowagi rządu mniejszościowego i większościowego lub też zbierania wskazówek co do oczekiwania obywateli w tym względzie; 9. Możliwość rzeczywistego i masowego zaangażowania obywateli w procesy polityczne, czyli istnienie publicznej przestrzeni kształtowania i wypowiedania opinii i interesów (poprzez kanały polityczne, wybory, referenda, zrzeczenia); 10. System obywatelskiego obywatelstwa publicznego, określającego prawa i obowiązki obywateli, które definiuje podmioty i warunki nabywania tych praw i obowiązków. System publicznie i politycznie odpowiedzialny wobec obywateli w kwestii kryteriów rozdziału przywilejów i kosztów związanych ze statusem obywatela, w którym kryteria są inspirowane zasadami wolności, sprawiedliwości i godności ludzkiej poddany pod stałą dyskusję publiczną (s. 16). Przekonuje się nadto, że system demokratyczny jest systemem otwartym, dopuszczającym udział grup interesów w procesie decyzyjnym, natomiast lobbying najczęściej traktowany jest jako narzędzie (strategia) grup interesu. Działalność w ramach tych grup jest ujmowana jako atrakcyjna i satysfakcjonująca postać partycypacji politycznej, jako dobrowolny, osobisty i aktywny współudział w decydowaniu w sprawach publicznych.

Wskazuje się, że w Polsce społeczeństwo obywatelskie obejmuje zarówno obywatelską aktywność grupową, która przejawia się w działaniach różnorodnych wspólnot, przede wszystkim organizacji o charakterze obywatelskim, wspólnot lokalnych i samorządowych, nieformalnych grup i ruchów społecznych, jak i indywidualną aktywność obywatelską. Problem społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w ostatnim czasie jest analizowany i rozpatrywany szczególnie przez pryzmat jego roli w tworzeniu kapitału społecznego. Zwraca się w tej przestrzeni uwagę na: 1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji; 2. Poprawę mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne; 3. Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy;

4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.

Wyjaśniając pojęcie lobbingu przypomina się, że wywodzi się je z określonego zachowania przedstawicieli niektórych grup interesu na początku XIX w. przez odniesienie do kulaarów Izby Gmin, w których publiczność mogła spotkać się z członkami parlamentu, wtedy zaczęto mówić o działalności lobbystycznej. Coraz częściej termin ten jest używany jako określenie rozmów w kularach. Współcześnie nie znajduje on w pełni akceptacji. Nierzadko wiąże się z postawami społecznymi, z manipulacją w życiu kulturowym.

W życiu publicznym definiuje się go jako stylizowanie i transmisję komunikacji przez ludzi, którzy pragną skutecznie wpływać na procesy decyzyjne w państwie, jako kontaktowanie się z członkami ciał ustawodawczych i urzędnikami państwowymi oraz przekonywanie ich do określonych rozwiązań prawnych i administracyjnych.

Odnosząc lobbuing do Unii Europejskiej wskazuje się, że ma on swoistą genezę i własną specyfikę. Wśród czynników wpływających na jego specyfikę w Unii Europejskiej znajduje się: rozszerzanie obszarów, w których decyzje podejmowane są na szczeblu ponadnarodowym oraz procedury decyzyjne umożliwiające wywieranie wpływu (s. 34). Popularna jest opinia, że organizacje lobbystyczne przyczyniły się do powstania i funkcjonowania wspólnot, wprowadzenia większości wspólnotowych polityk i wspólnego rynku, a także realizacji Unii Gospodarczo-Walutowej. Instytucje europejskie prowadzą własny rejestr lobbystów.

W budowie ładu integracji europejskiej wyznacza się szczególne zadania regionom. Na początku lat 70 XX w. dokonano ich kategoryzacji według wyraźnie określonych kryteriów. Wyodrębnią się też je według różnych kryteriów jako: geograficzne, etniczne, ekonomiczne, językowe, kulturalne, historyczne, administracyjne, polityczne. W unijnej polityce regionalnej wyróżnia się często: 1. peryferyjne – i niskim poziomie rozwoju; 2. rolnicze; 3. „osierocone” – w których do niedawna dominowały przemysły, które utraciły w rozwoju kulturowym swe znaczenie; 4. landy (dawne NRD); 5. przygraniczne; 6. o niskiej gęstości zaludnienia; 7. konurbacyjne (s. 50–51).

W rozdziale drugim, charakteryzując podmioty lobbuingu w kształtowaniu europejskiej polityki

regionalnej, wyodrębniono zagadnienia: 1. Cele, zadania, zasady europejskiej polityki regionalnej; 2. Polityka regionalna w procesie integracji europejskiej; 3. Biura przedstawicielskie regionów.

Zauważa się, że cele, zadania i zasady europejskiej polityki regionalnej ewoluowały razem z procesem integracji europejskiej, kolejnymi akcesjami i ujawniającymi się problemami występującymi w regionach państw członkowskich. Nie bez znaczenia dla kierunków rozwoju europejskiej polityki regionalnej były tendencje ogólnosiwiatowe: globalizacja i regionalizacja oraz kryzysy finansowe. Na rzecz regionów działają różne obszary polityki Unii Europejskiej. Poza polityką regionalną są to: wspólna polityka rolna, polityka transportu, telekomunikacji i energii, polityka badań i rozwoju, polityka ochrony środowiska, polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka konkurencji. Głównym celem europejskiej polityki regionalnej jest zmniejszenie różnic rozwoju regionów. Polityka ta ma pomóc regionom w wykorzystaniu ich potencjału, poprawić konkurencyjność i poziom zatrudnienia na szczeblu regionalnym, a w konsekwencji jak najszybciej zbliżyć do średniej unijnej poziomu dobrobytu w państwach, które przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004 r. i później. W latach 2014–2020 polityka regionalna ma przekształcić się w narzędzie inwestycyjne zarówno wspierające, a także ułatwiające im zwiększenie konkurencyjności na skalę globalną.

Impulsem do ustalenia wspólnych kierunków polityki regionalnej stały się ujawniające się w latach 60 XX w. dotkliwe skutki dysproporcji regionalnych w formie: nadmiernego wzrostu wielkich aglomeracji, zacofania oddalonych od centrów administracyjnych regionów peryferyjnych, wyludnienia obszarów górskich, narastania problemów socjalnych w regionach starej industrializacji, wysokiego bezrobocia i ubożenia ludności regionów zacofanych i depresyjnych (s. 75).

Zauważa się, że forma przedstawicielstwa regionalnego zależna jest przede wszystkim od stopnia podziału administracyjnego, stopnia decentralizacji państwa i środków finansowych.

Prezentując lobbuing Unii Europejskiej wyodrębniono zagadnienia: 1. Strategia w działaniu lobbuingowym; 2. Komunikacja społeczno-polityczna; 3. Podejmowanie decyzji; 4. Pomocniczość. Z kolei ukazując lobbuing jako formę party-

cypacji państwowej wyodrębniono analitycznie kwestie: 1. Teorie i działanie lobbingu regionalnego; 2. Wartości a korzyści polityczne; 3. Rozwiązywanie deficytu legitymizacji demokratycznej; 4. Doświadczenie polskich województw. Za uważa się tu, że władze regionalne, prowadząc rzecznictwo interesów wobec instytucji unijnych, stają się pośrednikiem pomiędzy obywatelami należącymi do reprezentowanej przez siebie społeczności, a organami decyzyjnymi Unii Europejskiej. W konsekwencji poprzez wywieranie wpływu na proces decyzyjny społeczność regionalna może stać się aktywnym podmiotem w wytyczaniu i osiągnięciu celów unijnej polityki regionalnej. Jednak działalność lobbingowa pomimo akceptacji w państwach demokratycznych nadal uważana jest za wielce kontrowersyjną (s. 126). W Polsce lobbing ma zdecydowanie negatywną opinię. Według Centrum Badania Opinii Społecznej z 2010 r. niemal ¾ badanych uważa, że politycy i wysocy urzędnicy państwowi dla własnych korzyści często ulegają naciskom biznesu, firm, grup zawodowych i społecznych przy zafatwianiu kontraktów i zamówień rządowych. Ponad połowa ankietowanych (59%) uważa, że w Polsce przekonując parlamentarzystów lub innych polityków, można wpływać na stanowienie prawa.

Nośne zagadnienie w analizie poznawczej dotyczy deficytu demokracji Unii Europejskiej. Wskazuje się tu m. in.: nierównowagę, jaką wytworzyła ponadpaństwowość struktur europejskich wobec problemu demokratycznej odpowiedzialności oraz brak legitymizacji władzy; asymetrię w kwestiach suwerenności państw członkowskich względem Unii Europejskiej; oddalenie zwykłego obywatela Europy od wspólnot i unijnych instytucji, niespełnienie warunku konfiguracji (obywatele nie odczuwają więzi z instytucjami unijnymi, istnieje wyraźna przepaść między rządzącymi a rządzonymi na poziomie europejskim); brak struktur, które na poziomie politycznym agregują uczestnictwo obywateli w ramach systemu politycznego Unii; rozwój niepodlegającej kontroli i oddalonej od obywateli eksportacji oraz oligarchizacji, biurokracji i odformalizowania procesów decyzyjnych, brak społeczeństwa europejskiego (s. 134).

W Zakończeniu w refleksji uogólniającej wskazuje się m. in., że lobbing w „nowych” państwach członkowskich Unii Europejskiej na poziomie narodowym traktowany jest jako działalność nie-

etyczna. Zaufanie do władz samorządowych jest coraz niższe (s. 154). Opracowując problem poznawczy odwołano się do starannie zgromadzonych materiałów źródłowych, jak i literatury przedmiotu.

Lektura książki przekonuje, że jest to wartościowe studium poznawcze. Najcenniejsze są w niej ogniwa: 1. dostarczenie usystematyzowanej wiedzy o istocie i zadaniach lobbingu; 2. wskazanie miejsca lobbingu w budowie zintegrowanej Europy; 3. określenie istoty europejskiej polityki regionów; 4. wskazanie miejsca lobbingu w urzeczywistnianiu polityki regionów; 5. w ocenie lobbingu, odwołanie się do jego postrzegania przez opinię społeczną.

Książka zasługuje na dużą uwagę czytelniczą w kontekście rozpoznawania współczesnej instytucjonalizacji życia kulturowo-cywilizacyjnego.

Andrzej Chodubski

Agnieszka Sylwoniuk, *Więzi społeczne w kulturze politycznej: przypadek Maroka na tle innych państw arabskich*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2015, ss. 377.

Wśród państw świata w przestrzeni arabskiej na dużą uwagę zasługuje Maroko. Sytuuje się ono bowiem między Afryką i Europą, między Wschodem i Zachodem. Specyficzna jest jego kultura polityczna.

Ujawnia się w niej zderzenie się i jednocześnie łączenie tradycyjnych wartości, postaw, zachowań społeczno-politycznych ze znakami cywilizacji informacyjnej, generowanej przez postęp naukowo-techniczny, rozwiązania prawne (a w tym prawa człowieka), edukację promującą wzory życia zachodnioeuropejskiego oraz amerykańskiego (USA).

Maroko jest położone w Afryce Północnej, nad Oceanem Atlantyckim i Morzem Śródziemnym, zajmuje powierzchnię 458,7 tys. km². Zamieszkuje w nim ok. 33 mln mieszkańców. W strukturze demograficznej 66% ogółu mieszkańców stanowią Arabowie, 32% Berberowie oraz zaznacza się obecność Francuzów, Hiszpanów, Izraelczyków. Językiem urzędowym jest arabski oraz w dyplomacji i handlu używany jest język francuski. Państwo jest monarchią parlamentarną. Złożone były jego karty przeszłości.